

## СТАНОВИЩЕ

От: *доц. д-р Стела Стоянова Ралева,*

Институт за икономически изследвания при Българска академия на науките  
професионално направление 3.8. „Икономика“  
научна специалност „Политическа икономика“

Относно: дисертационен труд за присъждане на научната степен „доктор на науките“ в професионално направление 3.8. Икономика в Институт за икономически изследвания при Българска академия на науките

**Автор на дисертационния труд:** *проф. д-р Виктор Иванов Йоцов*

**Тема на дисертационния труд:** *Между ефективността и справедливостта: оценка на ефектите от плоския данък в Централна и Източна Европа*

**Основание** за представяне на становището: участие в състава на научното жури по процедура за защита на дисертационен труд за присъждане на научната степен „доктор на науките“ съгласно Заповед №124 от 27.02.2026 г. на директора на ИИИ при БАН.

### **1. Информация за автора на дисертацията**

Проф. Д-р Виктор Йоцов е завършил магистърска степен по “Управление и планиране на народното стопанство (Социално-икономическо планиране)” в УНСС. През 2001 г. придобива докторска степен по икономика в Икономическия институт при БАН. От 1985 до 1986 г. работи като икономист в научно-производствено обединение „Технология на металите”, а от 1986 до 1995 г. е научен сътрудник в секция „Аналитично-прогнозна дейност” на ИИ при БАН. В периода 1995 - 2003 г. работи в БНБ, където заема последователно длъжностите експерт в отдел „Платежен баланс и външен дълг”, началник на отдел „Икономически изследвания”, главен икономист и директор на дирекция „Икономически изследвания и прогнози“. От 2003 до 2010 г. е представител на България и съветник на изпълнителния директор на МВФ. В периода 2011-2023 г. работи последователно като главен асистент и като доцент в катедра „Финанси“ на УНСС и в секция „Макроикономика“ на ИИИ при БАН. От 2023 г. и понастоящем е професор в катедра „Финанси и счетоводство“ на Стопански факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ и в секция „Макроикономика“ на ИИИ при БАН. Бил е хоноруван преподавател в Международен банков институт, Нов български университет и Международен колеж по мениджмънт, маркетинг и търговия. В периода 2015 - 2018 г. е директор на Института по икономика и политики към УНСС. От 2012 г. е председател на Управителния съвет на Фонда за устойчиво градско развитие, а от 2020 г. е член на Надзорния съвет на ОББ АД. Има специализации в Института към МВФ, Института за икономическо развитие към Световната банка, централната банка на Англия, централната банка на Швейцария, Обединения Виенски институт към Световната банка и МВФ. Участва в редица международни и национални научноизследователски проекти. Има голям брой публикации на български и английски език.

Проф. Йоцов е разпознаваем изследовател сред професионалната общност в страната и чужбина и в обществен мащаб. Той е признат като теоретик, методолог и задълбочен анализатор на икономическите процеси на макроравнище, както и като преподавател, практик и активен участник в общественения дебат по водещи икономически теми.

## **2. Описание на представените материали и оценяване на съответствието с националните изисквания**

За участие в процедурата проф. Виктор Йоцов е депозирал набор от документи, който включва дисертация, автореферат, автобиография, справка за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ, декларация за оригиналност на дисертацията, списъци на научните приноси, публикациите и цитиранията и всички публикации по дисертацията в пълен текст. От тях е видно, че са покрити напълно изискванията на показателите от изискуемите по процедурата групи А, Б, Г и Д от националните изисквания. Представен е списък от 10 публикации на автора, свързани с темата на дисертацията, с което минимумът на показателите от група Г на националните изисквания е надхвърлен над 2 пъти. Забелязаните цитирания са 40, като 13 от тях са в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, с което превишението на минималните изисквания по показателите от група Д е 3.8 пъти. Отчетени са също ръководства на 2 защитили докторанти, публикувани 2 университетски учебници, ръководство на 1 национален проект и участия в 3 национални и 1 международен проект (група Е от националните изисквания), като тези активности не са изискуеми за текущата процедура.

### **3. Обща характеристика на представения дисертационен труд**

Дисертационният труд е посветен на много сериозна научна тематика, която е особено *актуална* за икономиките от ЦИЕ, и в частност за България, поради стремежа за постигане на по-висок икономически растеж и реална конвергенция, съществуващото значително неравенство в доходите на населението и необходимостта от осигуряване на по-високи бюджетни приходи в условията на провокирано от различни фактори увеличение на бюджетните разходи.

Дисертацията е с общ обем от 301 страници и е *структуриран* във въведение; 7 глави, от които последната представлява заключение; библиография и 5 приложения. Избраната структура е логична и е съобразена с търсения отговор на формулираните 4 основни изследователски въпроси.

Във *въведението* е изяснена актуалността и значимостта на проблематиката в контекста на постсоциалистическата трансформация. Дефинирани са изследователските въпроси и са формулирани 4 основни изследователски хипотези. Коментирана е в синтезиран вид изследователската методология, характеризираща се с интегриране на количествени и качествени методи и са очертани нейните ограничения. Описана е структурата на дисертацията и представено накратко съдържанието на отделните глави.

В *първата глава* са коментирани особеностите на пропорционалните и прогресивните данъци през призмата на теорията за оптималното данъчно облагане и компромиса между ефективност и справедливост. В нея се анализират политико-икономически фактори, които стоят зад преминаването към пропорционално облагане в повечето страни от ЦИЕ и се представят резултатите от емпирични изследвания на неговите ефекти. Главата завършва с излагане на аргументите за и против пропорционалния данък и с критичен анализ на тези аргументи.

*Втората глава* е посветена на развитието на идеята и въвеждането на пропорционалния данък в ЦИЕ. В нея се прави периодизация на икономическото развитие на държавите от региона и се извършва сравнителен анализ на техните данъчни системи и на промените в данъчните им политики. Представят се най-важните ефекти от данъчните политики във всяка от държавите и се прави съпоставка между техните последици върху икономическия растеж и инвестициите, данъчните приходи и фискалната устойчивост, неравенството в разпределението на доходите, сивата икономика и пазара на труда.

В *третата глава* се анализират използваните показатели в емпиричния анализ и източниците на данни за тях. Дефинират се променливите в иконометричните модели и се обосновава техният избор на базата на теоретичната и емпиричната литература. Представят се оценяваните панелни модели с фиксирани ефекти, вкл. при наличие на лагове, и се характеризират техните допускания, начини на оценяване и способности за преодоляване на различни методологични предизвикателства. Анализира се същността на методите „разлика в разликите“ и синтетичния контрол и на event study дизайна и се дискутират идентификационните рискове и интерпретационните граници, свързани с възможната ендегенност на данъчната реформа.

*Четвъртата глава* съдържа анализа на всички емпирични резултати за страните от ЦИЕ. Тя започва с описателна статистика и графичен анализ на разпределението на съответните показатели между държавите и вариациите между тях за всяка година в рамките на 5 обособени периоди. В нея са дискутирани иконометричните оценки на ефектите от пропорционалния данък върху икономическия растеж, ПЧИ, бюджетните приходи, безработицата, доходното неравенство, бюджетния дефицит и публичния дълг. Конкретните изследвания за всеки показател стават по една и съща логическа схема, като първо се оценяват средните ефекти на данъчния режим в панелни модели с фиксирани ефекти и чрез метода „разлики в разликите“ с и без контроли, а след това се прилага event study и се очертават трансмисионните механизми. Специално внимание се обръща на въздействието на пропорционалния данък върху автоматичните бюджетни стабилизатори общо и по отделни групи страни, както и на декомпозирането на ефектите до такива, дължащи се на самата структура на плоския данък, и такива, които се дължат на съпътстващите промени в данъчните ставки.

*Петата глава* е фокусирана върху ролята на пропорционалния данък в България. В нея са разгледани условията за неговото въвеждане и описаните в теорията възможни канали на влияние. Зададена е концептуалната рамка на извършвания контрафактуален анализ, като се излагат неговите допускания и ограничения. Чрез използване на метода на синтетичния контрол и модифициран вариант на метода „разлика в разликите“ са характеризирани ефектите от плоския данък във времето. Направено е сравнение с контрафактуални сценарии и сходни страни и са очертани 5 алтернативни политически сценарии, които могат да подобрят компромиса между ефективност и справедливост.

В *шестата глава* са обобщени резултатите от емпиричния анализ и е направена съпоставка с теоретичните постановки и други емпирични изследвания. Коментирани са начинът на позициониране на изследването в академичната литература и е обяснено защо ефектите на пропорционалния данък са умерени и/или хетерогенни. Интерпретиран е отново проблемът за ефективността и справедливостта, изведени са 6 основни последици за икономическата политика и са формулирани 5 по-обща препоръки към нея.

*Седмата глава* играе ролята на заключение, като в нея са обобщени основните изводи от изследването, направена е количествена оценка на компромиса ефективност срещу справедливост, изведени са препоръки за реформи в данъчната политика на България и са представени заключителни размисли на автора относно пътя пред страната.

В *библиографията* се съдържат 119 източника на английски език.

Първото приложение се отнася до описателната статистика и източниците на данни, петото приложение представя профила на страните, а останалите 3 приложения са свързани с иконометричния анализ.

Съдържанието на дисертационния труд показва задълбочените теоретични познания на автора, професионалния му поглед върху огромни масиви от данни с различни източници и високата му компетентност в прилагания изследователски инструментариум, които предпоставят получените сериозни изследователски резултати.

#### **4. Основни научни и научно-приложни приноси и резултати**

Най-важните научни и научно-приложни приноси и резултати на дисертацията може да се обобщят по следния начин:

1) Прилаганият политико-икономически подход при изследването на въвеждането, възхода и последвалото частично отстъпление на пропорционалния данък в ЦИЕ, който предполага неговото разглеждане в по-широк контекст и при позициониране на анализа в полето на политическата икономия на прехода и данъчните реформи;

2) Селектирането и структурирането на комплексна изследователска методология, съчетаваща количествени и качествени методи, която дава възможност за оценяване на икономическите и социални ефекти от плоския данък в група страни и отделна страна при отчитане на тяхната динамика, структура и хетерогенност по страни;

3) Извършеният цялостен анализ на влиянието на пропорционалния данък върху икономическата активност, фискалните параметри и доходното неравенство за 11 страни от ЦИЕ за целия период от 1995 до 2024 г., вкл. 2 световни кризи, и идентифицираните ключови фактори за вариацията в ефектите между страните;

4) Оцененото въздействие на пропорционалния данък върху силата на автоматичните бюджетни стабилизатори, откритата относителна значимост на разходния и приходния канал за материализиране на това въздействие и доказателството, че въвеждането на плоския данък е свързано със структурна промяна в начина, по който фискалната система реагира на икономическия цикъл;

5) Декомпозирането на общия ефект от пропорционалния данък до същински структурен ефект, свързан с неговото налагане, и ефекти на промените в максималните ставки на ДДФЛ и корпоративния данък и емпирично доказаните при повечето показатели водеща роля на директния структурен ефект и най-нисък принос на индиректния ефект на корпоративния данък.

6) Обосновката и използването на контрафактуален анализ при оценката на последиците от промени във фискалната политика, и в частност от въвеждането на плоския данък в България, и формулираните заключения за негово положително въздействие върху икономическия растеж, отрицателно влияние върху бюджетните приходи и ролята му за усилване на доходното неравенство.

7) Приложеният метод за количествена оценка на компромиса ефективност срещу справедливост, базиран на оценяването на обществената функция на благосъстояние, и формулираният извод, че в България положителните ефекти върху растежа (печалбите от ефективност) са по-ниски от отрицателните ефекти, свързани с увеличаващото се неравенство (загубите от несправедливост).

8) Коментиранията в шеста глава последици от емпиричния анализ за икономическата политика и формулираните общи препоръки към нея, които ще имат своето място в обществения дебат относно характеристиките на данъчната система в перспектива.

#### **5. Оценка на публикациите по дисертацията**

От представените общо 10 авторови публикации по дисертационния труд, 3 са студии в списание „Икономически изследвания“, което е реферирано и индексирано в Scopus. Следващите 2 публикации са съответно студия и статия в нереферирано списание с научно рецензиране, а останалите 5 са доклади от научни конференции, публикувани в пълен текст в редактирани колективни томовете. Всичките публикации са самостоятелни, като 4-те студии са на английски език. От съдържанието на публикациите става ясно, че те се отнасят до различни аспекти на дисертационното изследване.

## **6. Оценка на автореферата**

Авторефератът е в обем от 40 страници. В него е направена обща характеристика на дисертационния труд и са описани неговата структура и съдържание. Изложено е в синтезиран вид съдържанието на отделните глави, като е акцентирано върху най-важните теоретико-методологични и емпирични резултати. Представена е справка на основните научни и научно приложни приноси на автора, които са систематизирани в четири групи - теоретични, методологични, емпирични и свързани с политиката. Приемам претендираните от автора конкретни приноси за доказани. Общата ми оценка за автореферата е, че той представя коректно, прецизно и в необходимата пълнота основните моменти от дисертационния труд.

## **7. Критични бележки, препоръки и въпроси**

Предлаганите в седма глава на дисертационния труд препоръки за реформи в данъчната политика на България, които включват конкретни данъчни ставки и засягат и други видове данъци, не могат да се обосноват само с получените емпирични резултати за ефектите от пропорционалния данък. Смятам също, че дисертационният труд щеше да спечели, ако в библиографията бяха включени източници от българоезичната икономическа литература, както и ако бяха избегнати някои повторения, свързани с данъчните системи в отделните страни от ЦИЕ и обобщенията на емпиричния анализ.

Позволявам си да препоръчам на автора да публикува дисертацията си като книга и да продължи научните си търсения в областта на данъчната система и на фискалната политика в цялост предвид високата значимост на тази проблематика и сериозните предизвикателства пред българската икономика.

Предлагам по време на публичната защита проф. Йоцов да вземе отношение по следния въпрос: Какви са очакваните краткосрочни и средносрочни последици за икономическия растеж в България от евентуално въвеждане на необлагаем минимум или преминаване към прогресивен данък върху дохода предвид иконометричните резултати и опита на други страни от ЦИЕ?

## **Заклучение**

Въз основа на постигнатите в дисертационния труд много сериозни теоретико-методологични, емпирични и ориентирани към макроикономическата политика резултати, предвид на убедително доказаните научни и научно-приложни приноси и поради пълното съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане и Правилника за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ИИИ при БАН, давам категоричната си положителна оценка за него и с убеденост предлагам на членовете на уважаемото научно жури да гласуват за присъждането на проф. д-р Виктор Иванов Йоцов на научната степен „доктор на науките“ в професионално направление 3.8 Икономика.

26.04.2026 г.

**Изготвил становището:**

София

/доц. д-р Стела Ралева/